

Faluhelyi Krisztián

„Hogy Erdély hová tartozik”

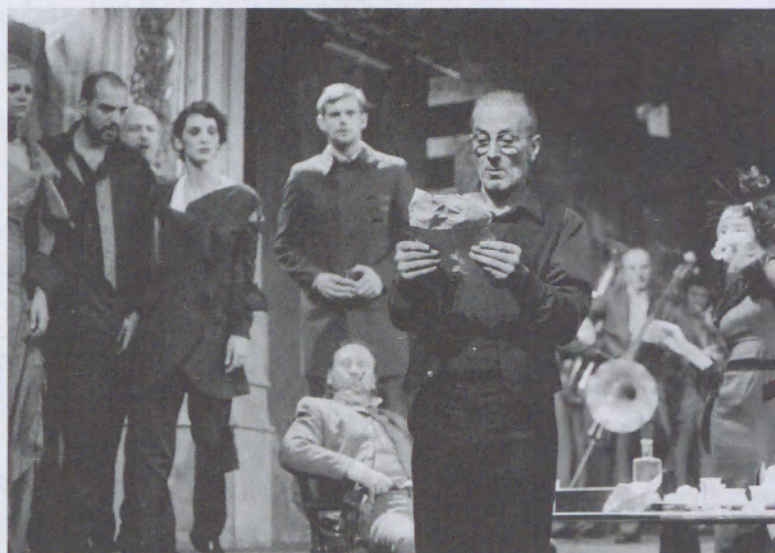
ION LUCA CARAGIALE: AZ ELVESZETT LEVÉL

Választások közeledvén, úgy tűnik, találóbb darabbal nem is kezdhetne volna az évadot a Pécsi Nemzeti Színház, mint Caragiale vígjátékával. Az *elveszett levél* egy megyeszékhelyi választás pontos anatómiáját rajzolja meg. S ha a néző némi célzatosságot vélne felfedezni a darabban, alaposan téved, amint erre rögtön a műsorfüzet is felhívja a figyelmét: „Ion Luca Caragiale *Az elveszett levél* című darabja abban a magyar néző számára úgyszólván ismeretlen helyzetben játszódik, amikor pszichésará magánügyek határozzák meg egy város, egy ország sorsát, és földhözragadt, személyes, helyi érdekek, illetve olimposzi magasból érkező párttáborok irányítják a helyi kisközösségek életét.”

Caragiale vígjátékának helyszíne tehát egy hegyvidéki megyeszékhely valahol a Kárpátokban, Erdélyben, valamikor a XIX. század végén. A város választásokra készülődik, amikor Cațavencu, a *Kárpátok Üvöltésének* főszerkesztője gátlástalanul megszarolja Zaharia Trachanachét, a Választási Bizottság (és számos egyéb szerv) elnökét és Zoét, a feleségét egy birtokába jutott szerelmes levéllel, melyet nem más, mint Zaharia öccse, Stefan, mellesleg a rendőrkapitány, írt Zoénak. Cațavencu képviselővé akarja választatni magát, amihez a Választási Bizottság jelölése szükséges – ellenkező esetben leközi a levelet. A Központi Választási Bizottság Bukarestből azonban egy másik személyt támogat.

Az átiratban és az előadásban nem elég a szegény román népnek, hogy politikusi olyanok, amilyenek, életét egyéb problémák is nehezítik. Itt vannak például rögtön a cigányok, akik úton-útfélen belegázolnak a tisztos román nép becsületébe: még arra is képesek, hogy kétezer éves nemzeti lobogóikat lelopkodják a házfalokról, és átcsempésszék a Monarchiába, ahol aztán a magyarok elégetik őket. Vagy itt vannak a női nem egyes példányai, akik mindenáron politikai karrierre vágnak. A Caragialénál még Tache keresztnévre hallgató helyi ügyvédet, Farfuridit, aki harmadikként szintén a képviselőségre pályázik, Mohácsinál Mirelának hívják, így őt már nemcsak a támogatottság hiánya, de immár női mivolta is alaposan hátráltatja a megmérettetésben.

Az alapszituáció tehát ugyanaz, mint Caragialénál, a panelek azonban mások: Mohácsi változata egy olyan világban játszódik, ahol a fekvő emberbe csak úgy reflexből rúgnak bele, ahol a cigányt csak úgy mechanikusan, zsigerből verik (mert hát ők is emberek), ahol egy fél disznóval bárki lekenyerezhető,

de ahol azért elismerik, hogy vannak rendes buzik is. A politika eszmei-ideológiai frontvonalai tökéletesen kaotikusak és kitapinthatatlanok, a magánérdekek viszont annál szembetűnőbben nyilvánulnak meg. Egyetértés nincs, a közös nevezőt legfeljebb a kirekesztés és az ellenségkép-konstruálás, a kisszerűség, a szűklátókörűség és az elmaradottság jelenti. S bár mindenkiben másként konkretizálódik még az ellenségkép is, az Erdélyt sirató ének alatt azért mégiscsak egyszerre dobban minden román honfiszív. Egy népi gyökerű dal? Egy Kárpátia-átirat? Az eredete, úgy tűnik, mára már kibogozhatatlan.

Az előadás egyik legüdítőbb színpoltja a gróf és a grófné alakja, Caragiale részeges polgárának megkettőzése, akiknek – minden mámoruk mellett – józan arisztokratikus pillantása azt is lehetővé teszi, hogy kissé felülről, élesebb kritikával, némi cinizmussal, de mindazonáltal továbbra is humorral szemléljük e világot.

BALRA: Herczeg Adrienn, Ottlik Ádám, Szabó Vera, Zayzon Zsolt, Vidákovics Szláven, Kovács Zsolt, Rozs Tamás és Marcz Fruzsina

LENT: Kovács Zsolt és Pilinczes József közepén

Tóth László felvételei

Az előadás sajátos humora persze átszűrődik minden egyes mondaton-félmondaton. Mohácsiék mindig is kedvelték a nyelvi játékokat, a legkülönbözőbb célzásokat, utalásokat és idézeteket, a logikailag ellentmondásos vagy éppen tautologikus szókapcsolatokat, a hiányos és töredékes mondatokat. Nincs ez másként most sem, de ezúttal mintha különösen előtérbe kerülnének a fragmentumok – egyfajta jelbeszedszerűséget kölcsönözve ezzel számos jelenetnek. A politika és a nyilvános szereplés itt Közép-Kelet-Európában mindig is előszeretettel kerülte az egyértelmű kifejezéseket, sokkal inkább előnyben részesítve a kódolt beszéd biztosította homályban való tapogatózást és a zavarosban való halászást. Ugyanezt az ambivalenciát hangsúlyozza a színészi játék és a mozgás, illetve a tér használata is – nemcsak Farfuridi és Bránzovenescu színre lépéseiben, de Stefan, Zaharia, Zoé és Pristanda „összközrendőr” jeleneteiben is. Az élénk gesztusok, a figyelemfelkeltő mozdulatok és a határozottnak látszó fellépések ugyanúgy többértelműek vagy éppen semmitmondóak, mint a verbális megnyilvánulások tanácstalan fragmentumai.

Persze ahol a politikai élet fordulatai nap nap után újabb meglepetéssel rukkolnak elő, ott talán szükség is lehet erre. A fogdából idővel előkerül a Központi Választási Bizottság jelöltje is, akit, cigánynak nézvén, azért sittelte le a túlbuzgó szerv, mert vadonatúj, tehát nyilvánvalóan lopott öltönyben korzózott a főtéren. (Nekünk, magyar nézőknek egyébként különösen jelentős a személye, amennyiben végre akad egy szemtanú, aki hitelt érdemlően be tud számolni Petőfi haláláról – ’49-ben ugyanis ő maga üldözte és vágta le a segesvári csata után –, illetve későbbi csodás szibériai felbukkanásáról is.)

Zoé és Stefan hangsúlyos újra egymásra találása, ami Caragialénál teljességgel hiányzik, a néző meglepetésére már-már melodramai véget sejtet, ám az előadást végül mégiscsak a román nép felemelkedésének víziója zárja: az Osztrák–Magyar Monarchia koporsójába még mindenki veri egy-egy szöveget. E jelenet mintha egy-egy mondatnyi jutalomjáték is lenne a színészeknek, melyben megmutathatják önmagukat, s egy kicsit kikacsinthatnak szerepük mögül. Itt kell megemlítenünk, hogy szinte lehetetlen lenne bárkit kiemelni közülük, olyannyira koncentrált és fantasztikus összhangban van mindannyiuk játéka a darab egésze folyamán.

Végül aztán megremegnek a múlt egykor patinásnak tűnő, mára azonban rogyadozó emlékei: a klasszikus oszlopfők, az omladozó házfalak és a befalazott ablakok, melyek mind ez idáig a történet kulisszáiként szolgáltak, most a magasba emelkednek, a tér kitágul, a jövő leghajója pedig aláereszkedik, de mint ahogy az az előzményekből már sejthető, nem mindenki fog rá felférni, ez csak kevesek kiváltsága lehet.

Utóirat: Egy elveszett-megtalált műsorfüzet maradáka: „Mindent meg fogunk tenni azért, hogy ezt az egzotikumot valahogyan érthetővé tegyük, közelebb hozzuk a hazai közönség számára.”

AZ ELVESZETT LEVÉL – ELVESZETT VÍGJÁTÉK KÉT RÉSZBEN (Pécsi Nemzeti Színház)

Ion Luca Caragiale után és Rusznyák Aladár elveszett nyersfordítása alapján írta Mohácsi István, no meg Mohácsi János. **Zene:** Kovács Márton. **Díszlet:** Fodor Viola. **Jelmez:** Remete Kriszta. **Súgó:** Juhász Piroska. **Asszisztens:** Markó Rita, Kiss Hédi. **Rendező:** Mohácsi János. **Elveszett szereposztás:** Kovács Zsolt, Herczeg Adrienn, Pál András, Urbán Tibor, Zayzon Zsolt, Szabó Vera, Ottlik Ádám, Pilinczes József, Márcz Fruzsina, Vidákovics Szláven, Lipics Zsolt, Tóth András Ernő. **Elveszett polgárok, elveszett nagyközönség, elveszett választók:** Schum László, Czéh Dániel, Farkas Szabina, Víg Diána, Juhász Gerda, Dargó Gergely, Lőrincz Adrienn, Nagy Dóra, Inhof Kornél, Katona Zoltán, Háber László.

Elveszett zenekar: Kovács Márton, Rozs Tamás, Károly Zoltán, Barkóczi László, Bakró-Nagy György, Harteinstein Dániel.